

Työmarkkinoiden jäykkyydet eivät selitä työttömyyttä kokonaan

JAAKKO KIANDER

Länsimaissa alkoi ensimmäisen öljykriisin myötä 1970-luvun puolivälissä työttömyyden kasvu, joka jatkuu edelleen. Suhdannenousujen aikana työttömyys on toki hieman laskenut, mutta jokainen laskukausi on nostanut työttömyysluvut uusiin korkeuksiin. Näin on asianlaita erityisesti Länsi-Euroopassa. Suurtyöttömyyden muodostuminen enemmän tai vähemmän pysyväksi ongelmaksi on luonnollisesti muodostanut haasteen taloustieteelliselle tutkimukselle. *Labour economics* eli työn taloustiede onkin 1980-luvulla yhtenä kansantaloustieteen osa-alueena merkittävästi kehittynyt ja laajentunut.

Runsaan vuosikymmenen jatkunut uuras tutkimus on tuottanut myös tuloksia ja lisännyt tietämystämme palkanmuodostuksesta, työttömyydestä ja työllisyydestä. Eräänlainen *summa summarum* tästä tutkimuksesta on kahden alan merkittävimmän auktoriteetin *Richard Layardin* ja *Stephen Nickellin* sekä *Richard Jackmanin* vuonna 1991 julkaisema teos *Unemployment* (Oxford:Oxford University Press). Kirjassa tiivistetään kirjoittajien ja tutkimuksen valtavirran näkemys työttömyyden keskeisistä syistä, joita ovat mm. (*op.cit.*, ss. 75, 471-509):

- liian korkeat reaaliset työvoimakustannukset
- liian hyvä työttömyysturva
- liian passiivinen työllisyyspolitiikka
- liian korkeat minimipalkat.

Toisin sanoen työttömyyttä selitetään korostamalla palkanmuodostuksen jäykkyyksien haitallista vaikutusta.

Tässä yhteydessä on tärkeää havaita myös se, mitä jätetään mainitsematta. Erityisesti huomiota kiinnittää se, että kirjoittajat eivät paljoa pane painoa kokonaiskysynnällä eikä varsinkaan korkotasolle. Lisäksi työajan lyhentäminen yksiselitteisesti torjutaan keinona vähentää työttömyyttä (*op.cit.* ss. 502-505). Samat piirteet herättävät huomiota myös mm. OECD:n ja EU:n tuottamissa työllisyysraporteissa sekä viimeaikaisessa kotimaisessa keskustelussa.

Perinteisesti ay-liikkeen käyttäytymistä mallitettaessa oletetaan, että ay-liike valitsee (monopoliliitto) tai neuvottelee (neuvottelumalli) jonkin itselleen sopivan palkka-työllisyyskombinaation työvoiman kysyntäkäyrältä. Yleensä osa liiton jäsenistä päätyy malleissa työttömiksi, joille joku ulkopuolinen taho maksaa eksogeenista työttömyyskorvausta. Korvaukset ikään kuin putoavat taivaalta. Yleisenä tuloksena saadaan helposti tällaisesta asetelmasta, että eksogeenisen työttömyyskorvauksen nosto lisää työttömyyttä, koska järjestelmässä ei ole mitään toiseen suuntaan vaikuttavaa feed back- eli palautemekanismia. Tämä tulema näkyikin hyvin voimakkaana niissä monissa ohjelmissa, joissa viime aikoina on esitetty työttömyysturvan heikentämistä keinona alentaa työttömyyttä. Tällainen ajattelu yksinker-

kuitenkin kehäpäätelmä, joka on seuraus uskomuksesta, että kulloinenkin työttömyystasapaino on ainoa mahdollinen. On kuitenkin varsin mahdollista, että taloudella on useita eri tasapainoja, ja että toiset niistä ovat parempia kuin toiset. Saattaa olla jopa mahdollista, että talouspolitiikalla voidaan vaikuttaa siihen, mihin tasapainoon talous päättyy.

Työaikaa lyhentämällä on todennäköisesti mahdollista alentaa työttömyyttä, edellyttäen että lyhyempi vuosityöaika ei johda suurempaan vuosipalkkaan. On epäuskottavaa, että näin kävisi, koska jo pelkkä vapaa-ajan lisääntyminen lisää työntekijöiden hyötyä, vieläpä verovapaasti. Eräs uhka on se, että virallista työaikaa lyhennettäessä todellinen työaika ei vähennykään vaan vähennys kompensoidaan ylitöillä. Tämän suuntaisia tuloksia on Englannista, missä 1980-luvulla

normaalityöaika on lyhentynyt mutta todellinen työaika pidentynyt lisääntyneiden ylitöiden vuoksi. Suomessa tilanne on kuitenkin toinen. Viimeisten 30 vuoden aikana toteutetut työajan lyhennykset eivät ole lisänneet ylitöitä. Ilmeinen selitys tähän on ylityökorvauksen suuruus. Mikäli joustavuuden nimissä käytännössä luovuttaisiin ylityökorvauksista, olisi meilläkin todennäköisesti tuloksena todellisen työajan pidentyminen ja työllisyyden heikkeneminen.

Olen tässä esityksessä lyhyesti sivunnut joitakin väitöskirjatyöni teemoja. Yhteistä niille näyttää olevan tietty kriittisyys ns. valtavirtatutkimusta ja yleisiä uskomuksia kohtaan. Tällainen kriittisyys silloin kuin se on perusteltua on kuitenkin yksi yhteiskuntatieteen emansipatorisista perustehtävistä.